

Jelenet a Delbert Mann rendezte Marty c. filmből

Marty

Paddy Chayefsky

TELEVIZIÓ-DRÁMA

SZEMÉLYEK

MARTY, mészáros segéd
 CLARA, történelem tanárnő
 ANGIE, Marty barátja
 ANYA, Marty anyja
 NÉNI, Marty nagyménje
 VIRGINIA, Marty unokaöccsének,
 Thomasnak a felesége
 THOMAS
 LÁNYOK, LEGÉNYEK

ELSŐ FELVONÁS

Mészárszék New York olaszlakta külvárosában. A kézfelvételeken a mészáros látszik, amint nagy figyelemmel marhahúst szeletel. A felvevőgép továbbra is ráirányulva távolodik és a felvétel fokozatosan átfogja az egész mészárszékot. A mészáros kövér-

kés, kistermetű, kopaszodó, mintegy harminchat esztendőes ember, minden mozdulata szelídséget árul el. Varázsa szinte elpusztíthatatlan nyálasságában és jó természetében rejlik.

Három vevő van a mészárszékben. Az egyik fiatal anya, gyermekkocsival. Egy negyven év körüli asszonnyal cséveg a bejárat közelében. Az éppen sorakerülő vevő, egy idősebb kövér olasz nő, felpipiskedve vizsgálja a fehér pulton keresztül a munkájával elfoglalt mészarost.

Olasz nő: Ugye Marty, a te fivéred nősült meg a múlt héten?

Marty (munkájába merülve): Úgy van, kérem. Nagyon szép esemény volt.

Olasz nő: Az a magas bajszos legény?

Marty (rá sem nézve): Nem, az a bátyám, Freddie. Freddie már négy esztendeje nős. Lenn él a Quincy utcában. Aki vasárnap nősült, az az öcsém, Nickie.

Olasz nő: Azt hittem, hogy az a magas, kövér fiatalember. Hát nem vele találkoztam itt egyszer? Nagy, magas, kövér fiatalember, egy kötvényt akart rámszózni.

Marty (egy darab húst rág a mérlegre és a mérleg mutatóját figyeli): Nem kérem, az Frank volt, nénémetek, Margaretnek a férje. Nénémet, Margaret egy biztosítási ügynökhöz ment feleségül. Rose húgom egy beszerző felesége. Tavaly Detroitba költöztek. Másik húgom, Frances pedig vagy két esztendővel ezelőtt esküdött, mégpedig a Saint John templomban az Adams sugárúton. Ó, az nagy esemény volt. Tehát ez összesen három dollár és kilencvennégy cent. Megfelel kérem?

Az asszony kopott bőrszényt vesz elő zsebéből, nehéz szívvel egyenként kiszedi belőle a három dollárt és kilencvennégy centet, majd egyenként a pultra rakja.

Fiatal anya (az ajtó felől odakiált): Hej Marty, én sietek!

Marty (becsomagolja a húst és előzékenyen válaszol): Most rögtön maga következik.

Az olasz öregasszony mogorván Martyra pillant.

Olasz nő: Hát te Marty, mikor nősülsz már meg egyszer? Szégyelhetnél magad. Minden öcséd és húgod megházasodott és már gyermekeik is vannak. Eppen a napokban találkoztam anyáddal egy gyümölcsös-boltban és azt mondta: Nem tud valamilyen csinos lányt az én Martymnak? Mi van veled? Nem jól van ez így! Mi van veled? Hallod-e, mit mondok? Nősülj meg.

Marty (nyájasan): Hallom, kérem.

Az öregasszony elveszi a részére kimért húst, de nyilván úgy érzi, hogy nem magyarázta meg kellőképpen a véleményét.

Olasz nő: Frank, az én fiam tizenkilencéves volt, amikor megnősült. Mi van veled?

Marty: Kérem, Candusomé már régóta vár, nagyon siet és...

Olasz nő: Szégyeld magad.

Felkapja a csomagot és az ajtó felé csoszog. Marty összeszedi a pénzt és a pénztáron lenyomja a megfelelő billentyűket.

Fiatal anya: Marty, adj egy szép kövér tyúkocskát, olyan négyfontosat. Hallom, az öcséd megnősült a múlt héten.

Marty: Igeeen. Nagyon szép esemény volt, kérem.

Fiatal anya: Szégyelheted magad, Marty. Minden öcséd és húgod megházasodott és gyermekeik is vannak. Mikor nősülsz már?

Közelfelvétel: Marty. Fáradt, zavart tekintettel a mennyezetet nézi. Kissé zavarodott mozdulattal megnyomja a pénztár fogantyúját. A pénztárcsengő élesen felberreg.

Új jelenet. Egy televíziós készülék vászna látszik közelfelvételben. Baseball mérkőzést közvetítenek. A felvétel távolodik, hogy megmutassa: jellegzetes helyiségben vagyunk, amilyen minden amerikai utcában akad — vörös bőrrel bevont páholyok, zenegép, néhány telefonfülke. A székeknek majd a felét a szomszédságból való emberek foglalták el. Belép Marty, szelíden elballag az egyik páholyig, amelyben már ül egy harminc év körüli ember. Ez Angie. Marty leereszkedik a székre Angiével szemben. Angie kissé zsembes agglagény. Egy újság van eléje terítve, a sportoldalra nyitva. Marty kihúzza belőle egy lapot. Egy ideig mindkettőn ülnek és a sport híreket olvasják. Akkor Angie, améllkül, hogy feltekintene, megszólal.

Angie: Szóval, mi a terved estére?

Marty: Nem tudom, Angie. Hát neked?

Angie: Valamit kellene csinálnunk. Szombat van. Nem akarok úgy járnám, mint a múlt szombaton. Mi lenne, ha felhívánk azt a testes lányt, akit egy hónappal ezelőtt felszedtünk az RKO Chester moziban?

Marty (minden nagyobb érdeklődés nélkül): Ki volt az?

Angie: Az a nagy, testes lány, aki sovány barátjával előttünk ült a moziban.

Marty: Aha, már tudom.

Angie: Hazakísértük őket Brooklynba. Mary Feeney a neve. Mit gondolsz? Felhívjam? Én majd azt a soványat veszem.

Marty: Már öt óra van, Angie. Biztosan fölcsípte már valaki.

Angie: Mégis, hívjuk fel. Mit veszhetünk?

Marty: Nekem nem tetszett, Angie. Semmi kedvem sincs felhívni.

Angie: Alkikor mit akarsz este csinálni?

Marty: Nem tudom. Hát te?

Angie: Lám, már megint ugyanott vagyunk. Én megkérdézem tőled: Mit csinálsz este? és te azt válaszolod: Nem tudom, hát te? És azzal végződik, hogy ott ülünk nálad néhány sörösüveggel és Sid Caesart nézzük a televízióban. Hát majd megmondom, hogy én mit csinálnék. Felhívnám ezt a Mary Feeneyt. Megtetszettél neki.

Marty e szavakra hirtelen felpillant.

Marty: Miért mondd ezt?

Angie: Észrevettem, hogy tetszel neki.

Marty: Az ám.

Angie (félíg felkel ültéből): Felhívom.

Marty: Hívd föl, de magadnak. Nekem nincs kedvem hozzá.

Angie újra leül. Mindkettőn folytatják az újságolvasást. Aztán Angie újra feltekint.

Angie: Ember, tudod-e, hogy szörnyen unalmas kezdel lenni.

Marty: Angie, harminchatodik évemben járok. Egész életemben, minden szombaton lány után jártam. Kicsi vagyok, alacsony és kövér, nem keltek a lányoknak, ez az egész. Nem vagyok olyan mint te. Úgy értem, hogy te össze-vissza tréfálkazol, megnevetted őket és jól jársz. Én pedig csak állok ott, akár a poloska. Mi értelme van annak, hogy áltassam magam? Mindenki örökké csak azt mondja, nősülj meg. Nősülj meg! Nősülj meg! Hát azt hiszed, én nem akarok? Hiszen akarok. Az örületbe kergetnek. Angie. Nem akarom elrontani szombat estéidet. Ha el akarsz menni, hát csak menj. Én nem megyek.

Angie: Ember, engem is az örületbe kergetnek. Anyám, valahányszor csak kinyitja a száját, azt kérdezi: Mikor nősülsz már?

Marty: Az anyám, barátom, az örületbe kerget.

Angie hátrádól és a papírszalvétatartóra bámul, Marty újra a sportrovatot olvassa. Egy ideig hallgatnak, majd...

Angie: Szóval, mit csinálsz este?

Marty (ánélkül, hogy felnézne): Magam sem tudom. Hát te?

Ülnek. Angie újra a papírszalvétatartóra bámul, Marty az újság sportoldalát nézi. A felvevőgép lassan távolodik, végigmegy a helyiségen, a helyiség falán, a falórán, amely azt mutatja, hogy öt perc múlva öt óra van, majd megáll a televíziós készülék vásznán, amelyen még mindig a baseball mérkőzés látszik.

Lassú változás: A televíziós vászon most üres. Az óra háromnegyed hatot mutat. Marty egyedül ül a páholyban. Három üres sörösüveg áll előtte és félig telt pohár. Kifejeztelen arccal ül, de szeméből gond és aggodalom látszik. Lassan felkel, elhagyja a páholyt, a telefonhoz baktat, bemegy a kabinba és gondosan becsukja maga mögött az ajtót. Egy ideig a szűk ülőkén szorong, majd némi erőfeszítéssel sikerül hátsó naárgzsebéből elővenni egy kis könyvecskét. Lassan lapozgat benne, megtalálja a keresett oldalt, mogorván nézi, majd aprópénzt szed elő, bedobja a készülékbe és a jelzésre vár... figyelmesen tárcsázza a számot... vár. Izzadni kezd a szűk kabinban, mellkasa állandóan hullámzik.

Marty (akaratlanul is arra törekszik, hogy helyesen beszéljen): Halló, Mary Feeney van a készüléknel?... Csak annyit mondjon, hogy egy régi barátja...

Újra vár. Szabad kezével letörli a homlokán gyöngyöző verejtéket.

...Ó, halló, ott Mary Feeney? Halló, itt Marty Piletti. Nem tudom, emlékszik-e még rám... arra a tőmzsi fickóra... az RKO Chester moziban ismerkedtünk meg. Egy lánnyal volt, én pedig Angie barátommal. Körülbelül egy hónappal ezelőtt...

Nyilvánvaló, hogy a lány nem emlékszik rá, Martyt pánik fogja el. Hangja erősödik.

...a Payne sugárúton, az RKO Chester moziban. Előttünk ülték, mi viccolódtunk, maguk pedig megharagudtak, és... Én vagyok az, aki a mérszárszékekben dolgozik... ugyan már, bizonyára emlékszik rám... úgy van, akkor elmentünk Howard Johnsonhoz és hamburgi kolbászt ettünk. Maga tejfelfújtat kért... Igen, úgy van. Az a tőmzsi, kemény fickó vagyok... Örülök, hogy emlékszik rám,

mert akkor este nagyszerűen éreztem magam és éppen eszembe jutott, hogy vajon mi is van magával. Hogy van?... Ez nagyszerű... Szóval, megmondom, hogy miért hívtam föl. Estére moziba szeretnék menni és érdekel, hogy maga és barátnője eljőnnének-e velem és barátommal a moziba... (behúnyja a szemét). Igen, ma este. Tudom, meglehetősen későn van már a találkára, de jómagam sem tudtam, amíg... Igen, tudom, de nem lehetne-e... Igen, tudom, helyes, talán a jövő szombaton? Szabad lesz jövő szombaton?... Ó... úgy... hát talán az utána következőn?... Igen, hogyne, értelm... Persze... persze... Ó, megérttem, hogyne érteném...

Behúnyt szemmel ül, tulajdonképpem nem is hallgatja tovább. Néhány pillanattal később helyére teszi a hallgatót a csapossal szemben, aki éppen akkor pillant föl az előtte lévő képelepből.

Csapos: Hallom, Marty, hogy öcséd megnősült a múlt vasárnap?

Marty (a pultra teszi a kezét és azt bámulja): Igen, szép esemény volt.

Csapos: Hát te Marty, mikor nősülsz?

Marty gyors pillantást vet a csaposra, leszáll a székről és a kijárat felé indul.

Marty: Ha anyám felhív Lou, mondd meg, hogy elindultam haza.

Marty anyja egy fiatal párral ül együtt Marty otthonának ebédlőjében az asztal mellett. A fiatal pár Marty unokaöccse, Thomas és felesége, Virginia. Látszik rajtuk, hogy éppen az imént rossz hírt közöltek az anyjával és most mindannyian rosszkedvűen ülnek.

Az ebédlő tele van zsúfolva székekkel, lámpákkal, képekkel és kis figurákkal. Jobbra ajtó vezet az ódivatú, kormos bútorokkal telezsúfolt olasz konyhába. Balra az ebédlőhöz hasonlóan berendezett nappali szoba, mellette Marty kis hálófülkéje. A hálófülke és a nappali ablakai az utcára nyílnak. Az ebédlő ablakából a mellékutcára látni. Az ebédlőből lépcső vezet az emeletre.

Az anya gömbölyű, sötétbőrű szívélyes asszonyka.

Anya (méli szünet után): Tudod, Thomas, én előre tudtam, hogy ez előbb vagy utóbb megtörténik. Mondtam is Martynak: „Figyelj csak,

Marty, baj lesz unokaöcséd, Thomas házában“. Tudod-e Thomas, hogy anyád itt járt?

Thomas: Mikor Theresa néni?

Anya: Két vagy három nappal ez előtt. Szerdán. Szerdán elmentem a gyümölcsös boltba, hazajöttem, hát amikor belépek, anyádat látom a lépcsőn ülni. „Catherine, testvérem, mit csinálsz itt“, szóltam hozzá. Rámézett és sírvafakadt.

Thomas (a feleségéhez): Szerda. Ez akkor történt, amikor a tejesüveget odacsaptad.

Anya: Úgy lesz, mert megkérdeztem tőle: „Mi történt Catherine, az istemért?“ Mire ő: „Theresa, Virginia, a menyem az imént hozzám vágta a tejesüveget“.

Virginia: Hallgassa csak meg, Theresa néni, mi történt...

Anya: Tudom, tudom...

Virginia: Kifogásolni kezdte ezt is, amazt is... és annyira felizgatott, hogy kiöntöttem a tejet, amit a gyerekeknek készíftettem, és...

Anya: Akkor azt mondtam neki: „Catherine...“

Virginia: Annyira felizgatott, hogy kiöntöttem néhány csepp tejet. Akkor azt mondta: „Kiöntöd a tejet“. Azt mondta: „Egy üveg tej huszonnégy centbe kerül. Azt hiszed bankár vagy?“ Akkor azt mondtam: „Mama kérem, hagyjon békében. Ne izgasson fel. Menjen a másik szobába és kapcsolja be a televíziót“. Akkor arról kezdett beszélni, hogy csak úgy szórom a pénzt, főzni sem tudok, és rosszul nevelem a gyereket, amikor újra a néhány csepp tejről kezdett beszélni, amit kiöntöttem, én pedig annyira felmégésdtem, hogy azt mondtam: „Mama, igazán látni akarja, hogy öntöm ki a tejet?“ Akkor felkaptam a palackot és az ajtóhoz csaptam. Nem őhozzá vágtam. Ezt csak kitalálta. Még a közelébe se csaptam. Természetesen az egész tej végigömlött a padlón. Az egész huszonnégy cent ára tej. Tudja, rögtön megbántam, de ő már kiszaladt a házból.

Szünet. Mindannyian hallgatnak.

Anya: Virginia, nem tudom, mit kívánsz tőlem. De ha akarod, este beszéllek veled.

Thomas és Virginia, mintha csak

összebeszéltek volna, egyszerre lesütik a szemüket.

Thomas: Majd én elmondom, Theresa néni...

Virginia: Hagyd csak Thomas, majd én...

Thomas: Jól van.

Virginia (az asztal fölött az anyához hajolva): Nagy szívessegre kérünk, Theresa néni...

Anya: Igen...

Virginia: Nagyon rosszul él velünk, és csak te bírod ki vele. Mert felhívtam Joet, Thomas bátyját és megmondtam neki: „Joe, anyád az örületbe kerget. Miért nem veszed magadhoz egy időre?” De ő azt mondta: „Dehogyan veszem!” Tudom, hogy szörnyetegnek tűnök...

Anya: Dehogya, Virginia. Tudom, hogyan érzed magad. A férjem is, isten nyugosztalja... az anyja sokáig élt velünk, jól tudom hát, hogyan érzed magad.

Virginia (csaknem sírva): Nem bírom már tovább! Minden áldott pillanatban: Ezt így csináld, azt úgy csináld! Tíz percig sem lehetek egyedül a férjemmel! Még össze se veszhetünk nyugodtan. Nincs magánéletünk! Mindannyian nyomorultak vagyunk a házukban!

Thomas: Jól van, jól van Ginniekém, ne izgasd fel magad annyira.

Anya: Igaza van. Igaza van. A fiatal házásoknak legyen külön otthonuk. Testvérem, Catherine pedig, a testvérem ugyan, de meg kell mondanom, hogy vén satrafa. Életemben elég sokszor jómagam is szerettem volna hozzávágni a tejesüveget. Ami engem illet, ha Catherine ide akar jönni és együtt élni velem és Martyval, én nem bánom.

Virginia (hirtelen sírva fakad).

Thomas (szintén majdnem sírva, feltekint): Ez nagyon szép tőled, Theresa néni.

Anya: Természetesen Martyt is meg kell kérdezni, mert ez az ő háza is. Minden pillanatban itt lehet.

Virginia (leküzdve könnyeit): Ez nagyon szép tőled, Theresa néni.

Anya (feláll): Ti csak üljetek. Csak meggyújtom a kis lángot az étel alatt. A konyhába megy.

Virginia (utánakiált): Már mennünk kellene, mert megígértem a dadának,

hogy hatra hazamegyünk, most pedig már elmúlt hat óra...

Egy ideig hallgatnak. Thomas rágyújt.

Thomas (kiszól a konyhába): Theresa néni, hogy van Marty?

Anya (a konyhából válaszol): Ó, jól van. Nem tudsz valami csinos lányt, akit elvehetne feleségül?

Kezét konyharuhába törölgetve visszajön az ebédlőbe.

Anya: Gondban vagyok miatta, tudod-e? Már harminchatéves, januárban harminchét lesz.

Thomas: Ne aggódj Theresa néni, majd csak megnősül.

Anya (leül): Hát magam sem tudom. Nem tudsz-e valami jó helyet, ahol feleséget itálálhat?

Thomas: A Waverly táncteremben, Theresa néni, az egyszerű hely ismerkedésre. Tudod, néni, az egy nagy hatalmas táncterem, és minden szombat este szinte zsúfoltság van lányokkal. Finom hely. A belépődíj hetvenhét cent. Csak belépsz és táncra kéred valamelyik lányt. Így ismerkedtem meg én is Virginival. Szép és tisztességes hely ismerkedésre. Csak mondd Martynak, Theresa néni, csak mondd meg neki: „Menj Waverlyhez. Tele van spinékkal”.

Anya (ismétli, hogy jól megjegyezze): Waverly táncterem. Tele van spinékkal.

Thomas: Úgy van.

Virginia: Mondd meg neki, hogy menjen el a Waverly táncterembe.

Behallatszik, hogy kinyílt a konyhaajtó. Az anya rögtön feláll.

Anya: Megjött.

Kisiet a konyhába. Marty éppen belép. Becsukja az ajtót. Hóna alatt hozza összehajtogatott kötevényét.

Marty: Halló, mama.

Anya hozzá lép és suttogva szól hozzá.

Anya (súgva): Marty, itt van Thomas és Virginia. Catherine néniddel újra baj volt. Megkérdezték, eljöhethetne-e Catherine néni hozzánk, hogy együtt éljen velünk. Azt mondtam, én nem bánom, de téged is meg kell kérdezni. Marty, Catherine néni magános öregasszony. Senki sem akarja. Mindenképp kidobja a házából.

Marty: Természetesen én sem bánom, mama.

Az anyja arca boldog, szerető mosolyban ragyog. Kedveskedve megsimogatja fia arcát.

Anya: Jóságú vagy (megfordul és visszamegy az ebédlőbe). Azt mondta, jól van, beleegyeznek, hogy Catherine hozzánk költözzön.

Thomas: Ó, Marty, ezer hála és köszönet. Nagy kő esett le a szívemről.

Marty: Éppen elég szobánk van.

Anya: Persze! Persze! Jó lesz. Jó lesz. Jó lesz. Este majd átmegegyek hozzátok és beszélék Catherine-nel és meglátjátok, minden rendbe jön.

Thomas: Halljátok, még egyszer nagyon köszönöm, mert a helyzet már kibírhatatlanná vált.

Anya: Foglalj helyet, Thomas, ülj le. Gyere, Marty, ülj le...

A konyhába megy. Marty leül az asztal fölé és várja, hogy kiszolgálják. Thomas leül és Marty felé hajol.

Thomas: Nézd Marty, amj nálunk volt, az úgy történt, hogy Virginia a konyhában volt és ételt készített a gyerekeknek. Erre belépett az anyám és annyira felizgatta Virginiát, hogy néhány csepp tejet kiöntött...

Virginia (a férje karját rángatva): Tommy mennünk kell. Megígértem a dadának, hogy hatra otthon leszünk.

Thomas (felkel, anélkül, hogy félbeszakítaná meséjét): ...akkor kibálni kezdett Virginiára, hogy miért önti el a tejet. Erre Virginia dühbe gurult...

Felesége lassan a konyha felé húzza.

...Azt mondta: „Igazán látni akarod, hogy öntöm ki a tejet?” Akkor Virginia felkapta a tejespalackot és a falhoz csapta. Igazi olasz természete van a feleségemnek, tudod...

Mindketten már a konyhaajtóban vannak.

Virginia: Mondanom sem kell, Marty, mennyire hálásak vagyunk azért, amit anyád és te értünk tesztek.

Thomas: No Marty, a viszontlátásra, majd máskor látjuk egymást... Akkor elmesélem, hogy történt.

Marty: Viszontlátásra, Tommy.

Thomas feleségével együtt eltűnik a konyhaajtóban.

Virginia (visszakiabál): Isten veled Marty!

Marty: Isten veled, Virginia. A viszontlátásra!

Marty a kezét dörzsölve várja, hogy kiszolgálják. A konyhából bejön az anyja. Egy tányér húst tesz elébe és ő maga is az asztalhoz ül. Marty szó nélkül kés-villa után nyúl és nekimegy az előtte álló ételhegynek. Anyja csendesen ül és nézi hogyan falatozik a fia. Azután...

Anya: Akkor hát hova mész estére, Marty?

Marty: Nem tudom, mama. Fáradt vagyok. Lehet, hogy itthon maradok. Az anyja bólogat. Egy ideig néma csend, majd...

Anya: Mért nem mész a Waverly táncterembe?

Marty az anyjára néz.

Marty: Mit mondsz?

Anya: Azt mondtam, mért nem mész a Waverly táncterembe? Tele van spinékkal.

Marty anyjára bámul.

Marty: Mivel van tele?

Anya: Spinékkal.

Marty (felháborodva kirobban): Ki mesélt neked a Waverly táncteremről?

Anya: Thomas mondta, hogy ott nagyon szép.

Marty: Ó, az a Thomas! Mama, az csak egy nagy táncterem, semmi más. Voltam már ott százszor is. Tele van spinékkal! Bizony isten nevetséges vagy mama.

Anya: Marty, nem akarom, hogy ma este itthon lézengj. Azt akarom, hogy megborotválkozz és menj el a táncra.

Marty: Mama, mikor hagyod már abba? Nyugodj bele, hogy nőtlen fiatal van. Sohasem nőszülök.

Anya: De igenis megnősülsz.

Marty: Előbb vagy utóbb minden férfi életében bekövetkezik az a pillanat, amikor bizonyos dolgokat be kell látni, az egyik dolog pedig az, hogy arcom, akármilyen is, nem olyan amilyen a lányoknak tetszik. Eleget szaladtam lányok után életemben. Elég sokszor voltam táncos. Torokig vagyok a leégésekkel. Nem akarom, hogy tovább is leégessenek. Éppen ma délután felhívtam egy lányt és, atyaisten, milyen pofont kaptam. Azt hittem, hogy már nem veszem fel az ilyesmit, de ez mégis fájt. És még hozzá egy ostoba lány, akit nem is

akartam felhívni. Kosarat adott. Ez az én életem története. Nem akarok elmenni a Waverlybe, mert ott a lányok mindíg úgy néznek rám, hogy poloskának érzem magam. Bennem is van érzés, tudod. Eleget szenvedtem. Nem, köszönöm...

Anya: Marty...

Marty: Itthon maradok mama és Sid Caezart nézem.

Anya: Meghalsz, anélkül, hogy fiad lenne.

Marty: Hát meghalok, anélkül, hogy fiam lenne.

Anya: Vedd fel a kék öltönyödet...

Marty: Kék öltöny, szürke öltöny, csak kövér és kicsi maradok. Kicsi, kövér, csunya.

Anya: Nem vagy csunya.

Marty (emelt hangon): Igenis csunya vagyok... csunya vagyok... CSUNYA!

Anya: Marty...

Marty (sírva, de inkább szenvedve, mint haragosan): Hagyj békén mama! Fájdalomtól eltorzult arccal hirtelen feláll. Kezét tördelve anyja felé indul, de nem talál szavakat. Megfordul, néhány lépést meg, majd újra visszafordul.

Marty: Mit akarsz tőlem, mama? Mit akarsz tőlem? Elég nyomorult vagyok így is. Hagyj békén! Elmegyek a Waverlybe! Fölveszem sötétkék öltönyömet és elmegyek! De jól tudod, mi következik utána. Megfájdul a szívem. Egész áldott éjszaka fájni fog a szívem!

Komor arccal székéhez lép, az asztalhoz ül, megragadja a villát, belemojná a makaróniba, az egészét szájába tömi és habzsolva nyeli. De nem tud sokáig haragudni. Rövid idő múlva csodálkozva fejét csóválja és maga elé mormolja:

Marty: Tele van spinékkal... biztosan ragyogó...

Újra az ételbe döfi a villát. A felvőgép lassan eltávolodik tőle és anyjától, aki egyre csak őt nézi.

MÁSODIK FELVONÁS

Háromemeletes ház homlokzata. A második emeleten neon-felírás „Waverly Ballroom”... A nagy pisz-

kos ablakok tárva-nyitva, a teremből kiszűrődik a tánczene.

A tenem belülről. A tágas termet jítteborogot táncoló párok töltik meg. Félhomály van, mert a villanyégőket papírral borították be, hogy igazi romantikus hangulatot keltsenek. A falak mentén fiatal emberek állnak, akik lány nélkül jöttek és lányok, akik arra várnak, hogy valaki táncra kérje őket. Egyedül állnak vagy kisebb csoportokban beszélgetnek. Lánna, moraj, zúgás.

A felvőgép végighalad a fal mentén álló fiatalembereken. Egymás után bemutatja az arcokat. Minden arc a táncolókat bámulja és figyeli, ki-ki a maga módján, de minden arcról forró tánc-vágy sugároz. Alacsony, kövér, magas, sovány legények. Egyesek tetteik, hogy nem törődnek a táncolókkal. Másokról nyilván leri a kívánság, hogy lányt találjanak a tánchoz.

Marty és Angie frissen borotváltva, kicsipve a sor végén állnak. A falhoz támaszkodva cigarettáznak és a parketten táncoló szerencsésebb társaikkal szemlélik.

Angie: Nem rossz a társaság ma este, mi?

Marty: Egy helyes lány állt ott az imént gyönyörös fekete ruhában, de hozzám kissé túl magas.

Angie (elnéz Marty mellett): Ni, ott van egy helyre kislány, éppen neked való.

Marty (követi Angie tekintetét): Hol?

Angie: Ott. Az a kicsi ott.

A felvőgép végigsiklik több arcon és megáll a lányoknál. Ketten a fal mellett állnak, a harmadik hátat fordít a táncparkettnak. Erre céloz Angie. Helyes, kistermetű, mintegy húsz esztendő, mosolyog — mintha a másik kettő jól szórakoztatná.

Marty: Igen, innen egészen kedvemre valónak látszik.

Angie: Nos indulj, menj oda és kérd fel. Ha nem sietsz, megelőz valaki és elviszi előled.

Marty vállat von.

Marty: Jól van, gyereünk.

Közömbösen elhaladnak a többi fiatalember előtt, tetteik, hogy semmi sem érdekli őket. A három lány megérzi, hogy feléjük közelednek, megmerevednek és abbahagyják a fecsegést. Angie a fal mellett állók egyikéhez lép.

Angie: Van kedve lötyögni egyet?

A lány meglepődést színel — mintha a furcsa felkérésen csodálkozna — rá néz barátőire, vállat von, különvállik tőlük és elindul a parkett felé. Itt lustán, lomhán tánchelyzetbe emeli karját és mérhetetlen unalmat kifejező arccal bevárja Angiet. Marty félénk mosollyal az alacsonyabbik lányhoz fordul: Marty: Bocsánat, kedvére való-e ez a tánc?

A lány gyors pillantással végigméri, majd gyorsan barátőjére néz.

Kistermetű lány (nem barátság-talanul): Sajnálom. Most éppen nincs kedvem táncolni.

Marty: Persze...

Megfordul és visszamegy, elhalad a legények előtt, akik titokban megfigyelték próbálkozását. Megtalálja korábbi helyét a falmélyedésben és odatámaszkodik. Egy pillanattal később lopva odanéz, ahol a kistermetű lány áll a barátőjével. Fiatal élénk legény közeledik feléjük. Táncra kéri a kistermetű lányt. A lány rámosolyog, elnézést kér barátőjétől és az ifjúval a parketre megy. Marty elfordítja tekintetét a táncolókról és komoran maga elé néz. Egy pillanattal később észreveszi, hogy háta mögül jobb felől valaki megszólal. Megfordul. Huszonnyolc év körüli fiatalember áll ott.

Marty: Hozzám szólt?

Ifjú: Igen. Megkérdeztelek, egyedül vagy-e itt, vagy leánnyal jöttél?

Marty: Egyedül.

Ifjú: Helyes. Figyelj csak ide. Hirdetés útnán találkat beszéltem meg valakivel és valami vén tyúkra akadtam. Közben fölcsíptem egy stramm kis csirkét és most nem tudom, hogy rázzam le azt a vénséget. Szükségem van valakire, aki hazakíséri. Érted? Szívesen fizetek őt friccset, ha hazakíséred helyettem.

Marty (némi zavarral): Mi?

Ifjú: Odavezetlek és bemutatlak, mint régi katonatársamat, aztán meglépek. Az a kis csirke a ruhatarban vár rám. Őt friccset fizetek.

Marty (a fiatalemberre bámul): Tréfálsz?

Ifjú: Nem. Dehogy tréfálok.

Marty: Csak nem hagyod így ott azt a lányt?!

Az ifjú türelmetlen fintort vág és to-

vább megy... Marty, az ajánlattól még mindig kissé zavartan, figyel. Az ifjú kissé távolabb egy másik legény előtt fejt ki tervét. Ez komor arccal és összeszorított ajkakkal hallgatja, de úgy látszik, fogékonyabb a terv iránt... Az ifjú előveszi pénztárcáját és egy cédulát nyújt át a legénynek. Az elvállik társaitól és Marty előtt elhaladva kissé kelletlenül követi az ifjút az előcsarnokba. Marty vár egy pillanattal, majd utánuk indul a termet az előcsarnoktól elválasztó oszlopokig. Ott megáll és figyel őket.

Az előcsarnok keskeny helyiség páholyokkal és bárral. A táncteremtől eltérően ragyogóan ki van világítva és ezért Marty hunyorog.

A lány a bejáratnál a második páholyban ül. Huszonnyolc esztendősen lehet. Akármilyen nagy figyelmet fordított arcának kikészítésére, mégis elhanyagoltnak látszik. Az ifjú és a legény előtte állnak és mondanak valamit. A lány az ifjúra néz és idegesen megszorítja cocacolás poharát.

Nem hallani, hogy az ifjú mit mond de nyilvánvaló, hogy bemutatja mondvacsinált katonatársát és hazudozik, hogy sürgősen elhívták és kénytelen azonnal elmenni. Társa majd hazakíséri és ügyel, hogy baj nélkül hazaérjen. A lány úgy tesz, mintha nem bánthatna a dolog, sőt azt is palástolja, hogy rájött az egészre. Barátságosan visszatartja a kíséretet, majd egyedül megy haza, köszöni a figyelmet. Az ifjú ellenkezni próbál, majd a legénnyel együtt visszaindul az oszlopok felé, ahonnan Marty megfigyelte őket. Amint elhaladnak előtte, hallja beszélgetésüket.

Ifjú: ...ebben az esetben, mivel egyedül megy haza, add vissza az öt ficcset...

Legény: ...te őt ficcset ígértél. Én beleegyeztem. Az öt ficcs az enyém...

Elmennek. Marty figyelme újra a lány felé fordul. Még mindig ugyanazon a helyen ül és poharát szorongatja. Behányta a szemét. Azután idegesen merrázza fejét, elhagyja a páholyt és határozatlanul megáll — nem tudván, merre induljon. Megpillantja a nyitott vészkijáratot. Izgatottan és komoran a kijárat felé indul, és eltűnik.

Marty utána néz, majd lassan elindul a vészkijárat felé. A vészkijárat egy erkélyre nyílik. A lány lehajtott fejjel

az erkély korlátja mellett áll, háttal az ajtó felé. Marty az első pillanatban nem látja, hogy a lány sír, majd észreveszi, hogy teste megrázkódik és vállai reszketnek. Elindul feléje és azon gondolkodik, hogyan és mivel szólítsa meg. Marty: Bocsnát, kisasszony. Nincs

kedve egy táncra?

A lány, könnyáztatta arccal, reszkető ajakkal lassan feléje fordul. Azután valami csodálatos ösztönös mozdulattal zokogva Marty felé veti magát és Marty magához öleli. Úgyetlenül összekelke-
ve állnak egy pillanatig. Marty, kisse zavarban van és az ajtó felé pislant, nem jön-e valaki. Hátranyúl, becsukja a vészkijárat ajtaját, majd visszateszi kezét a lány vállára és mereven áll, áll és hagyja, hogy mellette a lány kisírja magát.

Egy lakás bejárata. Az anya fekete kabátban, kis tollas kalapban ott áll az ajtó előtt és várja, hogy bebocsássák. Kinyílik az ajtó és Virginia áll a külszobón.

Virginia: Isten hozott, Theresa néni. Tessék, jöjj be.

A anya belép a kis előszobába. Virginia beteszi az ajtót.

Anya (hallkan, miközben leteszi kalapját): Catherine itt van?

Virginia (tesegíti kabátját, bólint, majd ugyanolyan hallkan válaszol): Még semmit sem mondtunk neki. Gondoltuk, hogy ezt rád bizzuk. Úgy gondoltuk, azt mondd majd neki, hogy nagyon elhagyott vagy és megkérdezed, miért ne menne hozzátok. Azért gondoltuk így, mert akkor úgy látszik majd, hogy ő tesz szívességet neked, nem pedig mi dobjuk ki, és nem lesz olyan kegyetlenség. Thomas lenn van a szomszédéknál... Megyek, elhívom.

Anya: Menj le és maradj ott Thomasszal.

Virginia: Nem volna jobb, ha mi is itt lennénk?

Anya: Csak menj le te is. Egyedül beszéllek Catherinevel. Különbön öszszekap veled.

A titkos konferenciát az előszobában hirtelen az ajtón át hallatszó átható, parancsoló hang szakítja meg.

Néni: Ki az? Ki az?

Az anya a nappali szoba felé indul,

Jelenetek a Marty filmváltozatából

Virginia utána viszi a kabátot és követi.

A n y a (hangosan): Én vagyok Catherine! Hogy vagy?

A folyosó végén találkozik a két testvér. A néni aszott, vékony asszony, kemény arcvonásait mintha gránitba vés-ték volna. Arca elkeseredett, sértődött.

N é n i: Hé! Hát te mit keresel itt?

A n y a: Eljöttem már, hogy lássalak. (A két testvér futólag összelelkezik.) Hogy vagy?

N é n i: Szaggatást érzek a bal oldalamban, a térdem pedig úgy lüktet, mintha dobot vernének.

A n y a: Nekem a derekam fájdult meg.

N é n i: Az én derekam is fáj. Fáj a csipóm, a jobb karom meg úgy hasogat, hogy már napok óta nem alszom. Átkozott dolog az öregség. Hát te hogy vagy?

A n y a: Jól.

N é n i: Örülök neki.

Miután befejezték a szokásos üdvözléseket, a néni hirtelen megfordul és a széke felé inául. Egészen bizonyos, hogy az ő széke: régi, nehéz tölgyfa-szék, vastag karokkal. A lakás többi része úgynevezett „modern“ berendezésű — egy bútoradarab a „Szép Otthonból“, egy a „Hogyan rendezzük be lakásunkat és kertünket“ rajzai szerint. Catherine néni mereven, visszautasítóan leül. Az anya nagy sóhajtottal a másik székre ereszkedik. Virginia felakasztotta a kabátot, majd feléjük fordul.

Virginia: Lemegyek Cappaciniék-hez. Rögtön visszajövök.

Catherine néni kifejezéstelenül bólint. Virginia ránéz, majd hirtelen anyósa felé indul.

Virginia: Jól érzed magad?

Az öreg asszony harciasan, a hirtelen fordulat miatt gyanakodva nézi Virginiát.

N é n i: Jól érzem magam.

Virginia bólint és kimegy az előszobába. A testvérek mozdulatlanul ülve várják, hogy az ajtó becsukódjon Virginia mögött. Azután az anya Catherine-hoz fordul.

A n y a: Levelezőlapot kaptunk a fiamtól, Nickietől és feleségétől. Floridában vannak egy nagy szállodában. Minden olyan szép.

N é n i: Örülök neki.

A n y a: Catherine, azt akarom, hogy átköltözzél hozzám, az én házámba együtt éljél velem és Martyval. Az én házámban külön szobád lesz. Nem kell majd a nappali szobában a heverőn aludnod, mint itt.

A néni lassan felemeli tekintetét és testvére szemébe néz.

A n y a: Catherine, a fiad nős. Saját otthona van. Hagyd békén. Egyedül akar lenni a feleségével. Nem akarják, hogy valami öregasszony uralkodjon a házukban. Gyere, költözz hozzám. Panaszkodunk és elbeszélgetünk majd, mint amikor még lányok voltunk. Én szeretlek, Marty is szeret. Nagyon örülnénk, ha eljőnnél hozzánk.

N é n i: Nálad voltak?

A n y a: Igen.

N é n i: Thomas, a fiam is elment hozzád?

A n y a: Thomas, a fiad is ott volt.

N é n i: És megmondta, hogy ki akarja dobni az anyját a házából?

A n y a: Ugyan Catherine, ne csinálj operát belőle. Ti hárman meg a gyerekek három szűk szobában éltek. Te vén satrafa vagy, neki pedig olasz a természete. Jó lány, de te az örületbe kergeted. Hagyd őket magukra. Hadd éljék a maguk életét.

Catherine lassan félrefordítja a fejét és oldalról rásanált. Aztán méltóság-teljesen felkel.

N é n i (fagyosan): Eridj innen. Ez a fiam háza. Én itt élek. Nem hagyom, hogy az utcára dobjanak, mint egy régi újságot.

Az anya is feláll. Szemtől szembe néznek egymással.

A n y a: Catherine, én nagyon szeretlek. Nagyon sokszor sírtunk együtt. Amikor féniem meghalt, megőrültem volna a fájdalomtól, ha te nem lettél volna. Akkor is kértelek, költözz hozzám: a házámba, ott boldog leszel. Kérlek, költözz hozzám.

A testvérek vizsgálódva nézik egymást. Catherine visszaül székébe és az anya is leül. Catherine arca megenyhiül.

N é n i: Veled is megtörténik még. Jól jegyezd meg. Ezek a szörnyű évek. Félek a tükörbe nézni. Félek, hogy ószhajú öregasszonyt látok, mint azok

az öregasszonyok a parkban, akik most mint kis fekete batyuok már csak a koporsóna várnak. Az ötvenhatodikban vagyok. Mit kezdjek magammal. Karom még erős, főzni akarok, talkaritani, ebédet főzni a gyermekeimnek. Hasznossá akarom tenni magam. Hát kivénült kutya vagyok, hogy a kandalló mellett feküdjek, amíg le nem húnyom a szemem? Szörnyű évek ezek, Theresa! Szörnyű évek!

A n y a : Catherine ...

Catherine izgatottan néz rá.

N é n i : Veleid is megtörténik! Veleid is megtörténik! Mit csinálsz majd, ha Marty megnősül? Mi történt azzal a sok-sok gyerekkel, akiknek lármája betöltötte a szobákat? Hol a lármá? Átkozott dolog özvegynek lenni! Átkozott! Mit csinálsz, ha majd Marty megnősül? Mit csinálsz?

Vadul és fájdalmasan az anyára mereszti mély, beesett szemét. A néni telege találta: az anya egy pillanatra rámered, majd lehúnyja szemét. A néni mereven, a szék vastag karjára tett kézzel hátradől. Az anya kissé előrehajolva ül és idegességében kezét tördeli az ölében.

N é n i (megnyugodva): Becsmagolom a holmimat és holnap átmegyek hozzád.

A felvevőgép lassan eltávolodik.

Közelfelvétel. Marty és a lány arccal egymáshoz simulva táncolnak. A többi táncoló pár feje olykor eltakarja a vásznat.

L á n y : ... amikor utoljára itt jártam, ugyanez történt.

M a r t y : Igen?

L á n y : Nem egészen ugyanez. Körülbelül négy hónapja lehet, hogy utoljára itt jártam. Látja-e ott azt a lányt, azt a szürkeruhásat, aki ott ül?

M a r t y : Látom.

L á n y : Éppen ott ültem akkor. Már másfél órája ültem mozdulatlanul. Néha-néha elindult felém egy-egy fiatalember, de aztán meggondolta. Csak ültem ölbetett kézzel. Akkor, úgy tíz óra tájban egy csoport fiatalember jött. Nem voltak idősebbek tizenhét-tizennyolcévesnél. Elsétáltak a fal mellett és sorban végigmérték a lányokat. Azt hittem, helyes fiatalemberek... és amikor elhaladtak

mellettem, elmosolyodtam. Az egyik fiú végigmért és odavetette: „Kár a benzinért, te csúfság, semmi esélyed”. Sírva fakadtam. Tudja, nagyon könnyen elbögöm magam.

M a r t y : Én is.

L á n y : Egy más alkalommal, amikor a collegeban voltam...

M a r t y : Én folyton sírok. Minden csekélységért. A fájdalmat mérföldnyi távolságból megérezem. Testvéreim, sógoraim mind azt mondják, hogy lágyszívű legény vagyok. De ok nélkül nem lesz lágyszívű az ember. Sok-sok csapást kell elviselni, hogy a fájdalom igaz mestere légy. Pontosan tudom, hogy mit érez. De tudja meg azt is, hogy magával nagyon jól érzem magam. Igazán jól szórakozom. Látja, maga mégsem olyan, amilyennek hiszi magát.

L á n y : Én is nagyon jól szórakozom.

M a r t y : No lám. Azt hiszem, akkor én sem vagyok olyan szörnyeteg, mint ahogy hiszem.

L á n y : Maga nagyon helyes fiú, igazán nem tudom, hogy lehet, hogy még nem fogta meg valamelyik lány.

M a r t y : Magam sem tudom. Azt hiszem magamról, hogy szórakoztató vagyok. Azt hiszem, hogy a magam módján okos is vagyok.

L á n y : Én is azt hiszem, hogy úgy van.

M a r t y : Elmondom magának egyik bölcsességemet, amit akkor szoktam kigondolni, amikor éjszaka nem tudok aludni és olyan éjszakaiakon, mint amilyen a mai, amikor az ember hazatér és megkérdezi magától: „Mi van velem? Nem lehet, hogy olyan csunya vagyok”. Szóval arra gondolkodok, hogy ketten elveszik egymást és együtt élnek negyven-ötven évig. Ehhez több kell mint az, hogy szépek-e vagy sem. Apám igazán csunya volt, anyám mégis imádtam. Elmesélte, hogy gyakran olyan nyomorúságosnak érezte magát, mint ahogyan mindenki érzi magát egyszer, ugye? És azt mondja, hogy apám mindig igyekezett őt megérteni. Gyerekkoromban sokszor elnéztem őket, ahogy a nappali szobában ülnek és beszélgetnek, és imádtam az öregemet, hogy olyan jó volt. Ez az egyik legszebb dolog az életemben, az, hogy milyen volt apám és anyám. Apám pedig igazán csunya ember volt. Ezért nem fontos, ha az ember olyan is, mint a gorilla. Látja,

ezért az olyan csunyak is, amilyenek mi vagyunk, azok sem olyan csunyak, mint ahogy magukról hiszik.

Arcukkal összesimulva hallgatva táncolnak. Közölközés.

Lány: Én huszonkilenc vagyok. Hát maga.

Marty: Harminchat.

Szólanul táncolnak. Időnként a többi táncospár feje vonul el a felvevőgép előtt és eltakarja Martyt és a lányt. A kép lassan szertefoszlik.

Martyék konyhája. Ugyanaz este, valamivel később. Sötét van. Semki sincs a hátszobán. Kinyílik a bejárati ajtója és feltűnik Marty meg a lány árnyképe.

Marty: Várjon. Villanyt gyújtok.

Megtalálja a kapcsolót. A konyha kivilágosodik. Mindketten pislognak, amíg megszokják a fényt.

Marty: Úgy látszik, anyám még nem jött haza. Unokaöcsém, Thomas bizonyára moziba ment Virginiával és anyám legalább egy óráig nem jön vissza.

A lány belépett a konyhába és kissé zavartan nézelődik. Marty becsukja a bejárati ajtót.

Marty: Ez a konyha.

Lány: Igen.

Marty előreindul az ebédlő felé.

Marty: Jöjjön az ebédlőbe (az ajtó mellett villanyt gyújt. A lány követi).

Üljön le, vesse le a felöltőjét. Enne valamit? Tegnapról maradt egy fél csirkénk.

Lány (óvatosan a szék szélére ereszkedik): Nem, köszönöm. Azt hiszem, hamarosan mennem kell.

Marty: Rendben van, de egy pillanatra vesse le a kabátját.

Lesegíti róla a kabátot, s egy pillanatra mögötte áll és nézi. A lány érzi, hogy vizsgálódva nézi és izgatottan lélegezve, zavartan leül. Marty átviszi a kabátot a sötét nappaliba. A lány türelmesen ül. Marty visszajön és leül a másik székre. Zavartan hallgatnak.

Marty: Ahogy már mondtam, Nickie öcsém a múlt vasárnap megöcsült... Nagyon szép esemény volt. A lakodalmom egy női szoboralak is volt és a szájából whisky folyt. Még sohasem láttam olyat! (Csend.) És micsoda étel! Mészáros vagyok, hát tudom,

mi a jó hús. Ott csak válogatott szelletek voltak, a comb legtetejéről. Egy dollár nyolcovan a fontja. Persze, ha olcsóbbat akar, csontos húst vásárol. Elég sok ugyan a hulladék, de ha kicsontozza, fontja körülbelül egy dollár negyven centjébe kerül. Clara kiérem, helyezkedjen el kényelmesen. Olyan merev.

Lány: Ó, jó nekem így is.

Marty: Ha akarja, hazakísérem.

Lány: Talán jó volna.

A lány feláll. Marty is feláll mogorván, kissé haragosan — komoran megfordul, átmegy a nappaliba a lány kabátjáért. A lány ott áll boldogtalanul. Marty visszajön és szó nélkül a lányra segíti a kabátot. Mögötte áll, keze a lány vállán. Hirtelen magához öleli és a nyakát csókolgatja. A felvevőgép hirtelen közeledik és időzelfelvételben mutatja a két fejet. Gyors suttogó párbeszéd.

Lány: Kérem Marty, ne...

Marty: Tetszik nekem, tetszik nekem, egész este mondom, hogy tetszik nekem...

Lány: Marty...

Marty: Csak egy csókot...

Megpróbálja maga felé fordítani a lány arcát. A lány ellenkezik.

Lány: Ne...

Marty: Kérem...

Lány: Nem...

Marty: Kérem...

Lány: Marty...

Marty hirtelen elengedi és haragosan elfordul tőle.

Marty (síráshoz közel): Jól van! Hazakísérem! Jól van! (Haragosan, izgatottan néhány lépést tesz, majd megfordul.) Csak egyetlenegy vacak csókot akartam! Hát mi vagyok én? Bélpoklos vagy mi?

Megfordul és átmegy a nappali szobába, hogy elrejtse feltóduló könnyeit. A lány is sírásra álló szájjal áll.

Lány (inkább csak maga elé morgogja): Csak nem voltam olyan hangulatban. Ez az egész.

A lány lassan a nappali szoba ajtajához indul. Marty ölbetett kézzel a heverőn ül és maga elé tekint. A szoba sötét, csak az ebédlőből szűrődik be némi viláosság. A lány odamegy, leül Marty mellé a heverő szélére. Marty nem néz rá.

Marty: Hát ez az én életem. Kicsi, alacsony, kövér, csunya fiatalember vagyok. Jön a Szilveszter, mindenki készül a mulatságra, számomra pedig másoknak kell társaságot szerezni. Elég öreg vagyok ahhoz, hogy tudjam, mit jelent ez. Vánjon, magamhoz veszek egy doboz cigarettát és elkísérem.

Felemelkedik, de nem áll föl... visszaiül újra és maga elé tekint. A lány zavartan, szelíden, részvétellel nézi.

Lány: Nagyon szeretnék újra találkozni magával. Nem engedtem meg, hogy megcsókoljon, mert nem tudtam, hogy szokás viselkedni csókolózás közben. Maga a legrokonszenvesebb ember, akivel valaha is találkoztam. Ezt azért mondom, mert nagyon szeretném újra látni. Anyira szeretnék szerelmes lenni, hogy talán tulságosan is igyekszem. De tudom, ha majd hazakisért, leheveredek az ágyra és csak magára gondolok. Nagyon szeretném újra látni.

Marty az ölében tartott kezére süti a szemét.

Marty (anélkül, hogy a lányra nézne): Mít csinál holnap este?

Lány: Semmit.

Marty: Holnap reggel felhívom. El-mehetnének moziba.

Lány: Az pompás lenne.

Marty: Nem ígérhetem biztosra, mert valószínűleg holnap ideköltözik Catherine néni és talán segítenem kell.

Lány: Várni fogom, hogy felhívjon.

Marty: Most jobb lesz, ha indulunk, mert az autóbuszok még csak egy órát járnak.

Felállnak.

Marty: Csak cigarettát veszek magamhoz.

Lány: Jó.

Átmegy a hálószobába. Az ajtón keresztül látszik, hogy az ebédlő felé fordulva kihúzza egy fiókot. Az ajtóban megáll és a lány felé fordul.

Marty: Mít csinál Szilveszter-estén?

Lány: Semmit.

Egymás karjaiba omlanak és megcsókolják egymást. Fejük lassan szétválnak, Marty feje a lány vállára hajlik. Sír. Vállra lassan megremeg. A lány Marty nyakához szorítja az arcát. Állnak... A bejárat felől a zárban forgó kulcs

zaja hallatszik. Kitépik magukat egymás karjaiból. Egy pillanat múlva az anya hangja hallatszik a konyhából.

Anya: Halló, halló! Marty? (Belép az ebédlőbe és a lány láttán megáll.)

Halló Marty, mikor jöttél?

Marty: Talán negyed órája lehet, hogy megjöttünk, mama. Mama, ez Clara Davis kisasszony. Elvégezte a newyorki főiskolát. Történelmet tanít a Benjamin Franklin iskolában.

Ez láthatólag hat az anyára.

Anya: Foglaljon helyet, üljön le. Hozhatok egy kis csirkehúst? Fél csirke van a hűtőszekrényben.

Lány: Nem, köszönöm, éppen indulunk. Köszönöm szépen.

Anya: Nos, üljön le még egy pillanatra. Hiszen ebben a percben jöttem. Csak levetem a kabátom. Üljön le egy pillanatra. *Leveti a kabátját.*

Marty: Hogy jöttél haza mama? Thomas hozott haza a kocsiján?
Az anya bólint.

Anya: Ó, ez szomorú történet, igen szomorú történet.

Leül, kezében tartja a kalapját. Akkor a lány felé fordul, aki szintén leült.

Anya: Tudja, a testvérem, Catherine... nem egyezik a menyével és idejön, hozzánk költözik.

Marty: Ó, szóval eljön?

Anya: Igen, egészen biztosan. (A lányhoz) Nagyon szomorú történet ez. Ötvenéves asszony, világléteében meg volt az otthona. Most már öregasszony, aki menyével a heverőn alszik. Átkozott dolog anyának lenni, mondhatom. Ti gyerekek felnőtök, és mi kell akkor már néktek? Mit jelent egy anyának gyermekének élete? Nagy kegyetlenség, ha a fiú nem talál a házában helyet az anyjának.

Lány: Nem tudott valamilyen foglalkozást találni, hogy eltöltse az időt?

Anya: Foglalkozást? Mit dolgozson? Főzni tud meg takarítani. Az embernek otthon kell, hogy rendben tartsa, gyerek kell, hogy legyen kire főzni. Szörnyű évek ezek egy asszony számára, szörnyű évek.

Lány: Nem kellene elítélni a menyét. Ő is azt akarja, hogy otthona legyen, amit rendben tart és családjá, akire főzzen.

Az anya éles pillantást vet a lányra — majd lesütve szemét, tördelni kezdi ujjait.

A n y a: Szóval maga szerint Catherine nénémnek nem kellene együtt élni a menyével?

L á n y: Én természetesen nem ismerem azokat az embereket, de általában nem tartom helyesnek, hogy az anyós együtt éljen a fiatal párral.

A n y a: Akkor maga szerint hova kellene mennie?

L á n y: Azt hiszem az anya életének és jólétének nem szabadna annyira a gyerekektől függni.

A n y a: Ez áll a newyorki főiskola könyveiben. Várjon csak, míg anya lesz. Nem úgy van.

L á n y: Igazán ostobaság, hogy erről beszéltek. Nem ismerem az embereket, akikről szó van.

M a r t y: Mama, én most elkísérem Clarát. Késő van már és az autóbuszok már csak egy óráig járnak.

A n y a (feláll): Természetesen.
A lány is feláll.

L á n y: Nagyon örülök, hogy megismerhettem. Remélem, találkozunk újra.

A n y a: Igen, igen.

Marty és a lány elindulnak a konyha felé.

M a r t y: Isten veled, mama. Egy óra múlva visszaérek.

A n y a: Igen, igen.

L á n y: Jó éjszakát.

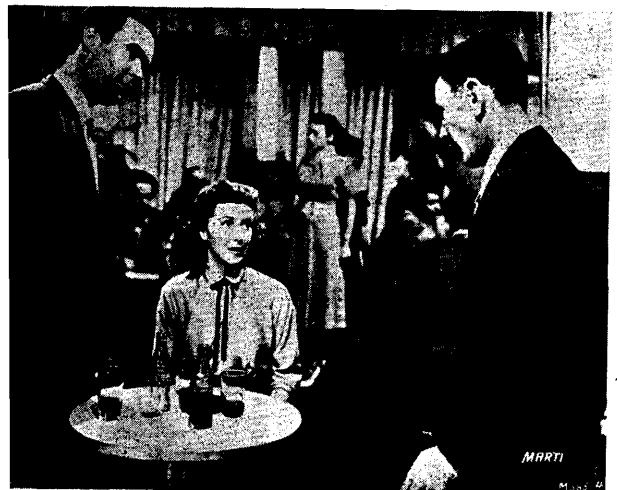
A n y a: Jó éjszakát.

Marty és a lány elmennek a konyha felé. Az anya széke mellett kifejezetlenül arccal néz utánuk. Mereven állva marad akkor is, amikor hallja, hogy becsukódott az ajtó. A felvevőgép közelképben mutatja az anyát. Szeme tágranyílt, maga elé mered. Rémület tükröződik a szemében.

HARMADIK FELVONÁS

Konduló harangok látszanak. Az utcán jellegzetes vasárnap reggel. Szép májusi nap.

Marty hálószobája. A függönyön át erősen betör a napfény. Marty a székény előtt áll és fehér inget vesz elő.

Jelenetek a Marty filmváltozatából

Frissen van borotválva és kicsipve. A nyitott ajtón át az anya látszik az ebédlőben, kabátban, kalapban, a templomba indulásra készen. Leszedi az asztalról a reggeli maradványait és a konyhába viszi. A konyhából papírszalvétát hoz és letörölgeti az asztalról a morzsákat.

Kopogtatnak a bejáraton. Az anya otthagyja a morzsákat és a konyhába megy. A felvevőgép kíséri. Aztán ajtót nyit és bebocsátja Catherinet. A néni ócska, kopott, vesszőből font európai koffert hoz, belép a konyhába. Az anya megállítja.

A n y a: Figyelj csak ide, kérlek. Tegnap este, amikor téled hazatértem, itt találtam Martyt egy lánnyal.

N é n i: Kít?

A n y a: Martyt.

N é n i: A fiadat, Martyt?

A n y a: Mit gondolsz, miért volt itt az-
zal a lánnyal?

N é n i: Égett a villany?

A n y a: Persze, hogy égett. (Egyszerre
rámordul testvérére) A lány főiskola-
lát végzett.

N é n i: Azok a legrosszabbak. Alig
jobbak az utcalányoknál. Füstölnek
a kávéházban, akár a férfiak.

A néni lerakja kofferjét és leül az
egyik faszékere, az anya a másikra.

A n y a: Ez volt a legelső eset, hogy
Marty lányt hozott a házba. Úgy lát-
szik, helyes lány. Azt hiszem, tetszik
Martynak.

Marty hálófülkéjéből vidám fütyöré-
zés hallatszik.

Marty hálófülkéje. Marty a tükrör-
előtt áll, begombolja ingét, majd nyak-
kendőt köt. Vidám dallamot fütyörész.

A felvevőgép visszatér a konyhába.
A két testvér csendben ül, arccal arra
fordulva, ahonnan a fütyörészés hallat-
szik. A fütyörészés hirtelen megszakad.
A testvérek egymásra néznek, a néni
vállat von.

A n y a: Már egész reggel így fütyöré-
szik.

A néni sötét arccal bólint.

N é n i: Megfogta, az ujsa köré csavarta.
Majd meglátod. Ma, holnap, egy
hét múlva azt fogja mondani: „Ej,
mama, nem jó egyedül. Blég volt a
lófrálásból.“ Később majd azt mon-
dja: „Ejnye, mama, minek nekünk ez
az ócska ház? Miért nem adjuk el és

költözünk szebb városrészbe? Egy
szép kis lakásba“.

A n y a: Ez a ház nem eladó, hallod-e.
Ez a ház az uramé, hat gyereket hoz-
tam benne a világra.

N é n i: Vánj, csak várj. Néhány hónap
múlva már te is öregasszony leszel,
aki a heverőn alszik a menyé házá-
ban.

A n y a: Catherine, te mindig ilyen ha-
lálbagoly voltál. Ahová elmegy, ott
megered az eső. Ha egyszer elneve-
ted magad, ünnepségek nyilvánítnak
majd a napot.

Újra vidám fütyörészés hallatszik,
egyre közelebből. Végül belép Marty
fütyörészve, nagyszerű hangulatban,
amint kabátját magára ölti.

M a r t y (vidáman): Isten hozott, Ca-
therine néni! Hogy vagy? Velünk
jössz a misére?

N é n i: Már voltam misén, két órával
ezelőtt.

M a r t y: Úgy? Akkor helyezd magad
szépen kényelembe. A hűtőszekrény
tele van. Menj föl és válaszd ki ma-
gadnak azt a szobát, amelyiket aka-
rod. Gyönyörű időnk van, ugye?

N é n i: Fagy volt. Vigyázz, mert meg-
hűlsz és tüdőgyulladást szerzel.

A n y a: Lám, ilyen az én Catherina
néném. Még azt sem hajlandó elis-
merni, hogy szép napunk van.

Marty megtöltött egy poharat a víz-
vezeték csapjánál, és most a mennye-
zetről a pohárba hullott vakolatdara-
bot vizsgálgatja.

M a r t y (tenyerére tette a vakolatda-
rabot és nézi): Istenemre mondom,
ez a ház már omladozik. (Anyja felé
fordul) Tudod, mama, azt hiszem egy
nap el kell majd adnunk ezt a há-
zat. A csövek mind elrozsdásodtak.
Most át kell majd vaskolnom az egész
mennyezetet. Azt hiszem egy kis la-
kást kellene bérelnünk valahol a vá-
ros szebbik részében... Elkészültél,
mama?

A n y a: Készen vagyok.

Az ajtó felé indul. Lassan vissza-
fordul, Martyra néz, majd Catherina
nénire, aki jelentősen viszonzza a pil-
lantást. Az anya és Marty elmennek.
Az utcán az anya viszonzza az is-
merősök üdvözlését.

A n y a: Jónapot, jónapot... (Martyhoz)
Helyes lány az a tegnap esti, Marty.

Marty: Őhüm.

Anya: Nem! valami nagy szépség, de úgy látszik, rokonszenves. Szóval, nem valami szép, nem, nem valami szép.

Marty: Hallottam, mama.

Anya: Úgy látszik, kicsit öreg hozd. Hány éves, harmincöt? Negyven?

Marty: Huszonkilenc, mama.

Anya: Több mint huszonkilenc, Marty. Ezt csak úgy mondta. Harmincöt-egyenvenesnek látszik... Úgy látszik, nem olasz lány. Azt kérdelem, olasz lány?

Marty: Nem tudom. Azt hiszem, nem olasz.

Anya: Nekem úgy tűnik, hogy nem olasz. Miféle családból való? Nekem valahogy nem tetszett rajta valami. Talán nevetséges, de mégis, először találkoztál vele és máris eljött a lakásodra, amikor senki sem volt otthon. Ezek az egyetemista lányok, csak egy lépés választja el őket az utcától.

Marty visszafordul és anyjára bámul.

Marty: Miről beszélsz? Hiszen olyan rokonszenves

Anya: Nekem nem tetszik.

Marty: Nem tetszik neked? Hiszen csak két percig láttad.

Anya: Ne hozd többé a házba.

Marty: Mi nem tetszett rajta?

Anya: Nem tudom. Úgy látom, nem olasz. Éppen elég olasz lány van a környéken.

Marty: Jól van hát, nem veszünk össze ezen, mama. Csak megismerkedtem vele. Valószínűleg nem látom soha többé.

Marty előre megy.

Anya (magában): Semmivel sem vagyok jobb, mint Catherine.

Körülbelül egy órával később. Bár. Vasárnapi vendégek, néhány férfi húsz és negyven között. A páholyokban néhány nő. Az egyik közülük söröspoharat tart az egyik kezében, a másikkal gyermekkocsit ringat.

Ugyanabban a páholyban, mint az első felvonásban, Angie ül három fiatalemberrel. Az egyik, mintegy harminc éves lehet, bírduló megjegyzéseket fűz Mickey Spillane legújabb művéhez.

Kritikus: ...akkor így végződik az

egész: Mike Hammer együtt van a lánnyal a szobában. Akkor azt mondja: „Te macska, te vagy a gyilkos”. Akkor a lány főzni kezd. Azt mondja, hogy csak őt szereti és más hasonló dolgokat, ő pedig... bum! golyót ereszt a hasába. Akkor a lány elvágódik, levegő után kapkod és azt mondja: „Hogy tehetted ilyet?” Ő pedig azt mondja: „Egész könnyen.”

Húszéves fiú: Bizisten ez a Mickey Spillane tudja, hogy kell írni!

Angie (*kihajol a páholyból, a bejárat felé néz és kissé ingerülten mondja*): Hol marad az a Marty?

Kritikus: Ami nekem Mickey Spillaneban tetszik, az az, hogy tudja, hogy kell a nőkkel bánni. Egyik könyvében fölszed egy tyúkot, bevágja az autóba és a lány belészeret. Aztán gyönyörű szép ilkrellel találkozik és mindketten belészeretnek, aztán egy gyönyörű hölgygel találkozik és az is belészeret, aztán...

Húszéves fiú: Ej, az a Mickey Spillane bizisten tudja, hogy kell írni...

Angie (*újra kihajol a páholyból és a bejárat felé néz. Türelemtelenül*): Nem értem, mi van Martyval.

Negyvenéves ember: Ejnye Angie, mi lesz veled, ha Marty egy szép napon meghal? Te is kinyújtóznál rögtön. Vénkisasszonyok, úgy lógtok egymáson, mint a bogáncs... No, itt a Martyd.

Angie kihajol a páholyból.

Angie (*odakiált*): Halló Marty, hol voltál?

A belépő Marty üdvözetül Angie felé intget, viszonzza a bárpult mellett egy másik ember köszönését és a pult-hoz lép.

Marty (*a csaposhoz*): Halló, Lou. Váltsd fel ezt az ötvenest és adj egy ezüstöt, hogy telefomállhassak.

A csapos elveszi a féldollárt és kötevény zsebében aprópénzt keres.

Csapos: Hallom, tegnap este Waverlyben voltál?

Marty: Hm... Angietől hallottad?

Csapos: Őhüm. Hallom, jól szórakoztál valamit vén szatyorral.

Marty hirtelen ráncéz.

Marty: Nem is volt olyan rossz.

Csapos (*aprópénzt nyújt Martynak*):

Angie azt mondja, hogy igazán ron-
daság volt. (Hát bizony, nincs mindig
szerencséje az embernek.

*Marty lassan átveszi az aprópénzt, és
a csapóra mered. Akkor a telefon-
fülke felé indul, de Angie utána szól
a páholyból.*

Angie: Kit hívsz föl, Marty?

Marty: Azt a tegnap esti lányt akar-
tam felhívni, hogy este moziba men-
jek vele.

Angie: Viccelsz?

Marty: Helyes lány. Mondhatnám, tet-
szik nekem.

Angie (az üres helyre mutat a pá-
holyban): Úlj le. Később is felhívha-
tod.

*Marty habozik. Egy pillanatig maga
elé bámul, majd a páholyhoz megy,
ahol Angie ül hármásban, mert az a
legidősebb már elment. A kritikus fél-
rehuzódik, hogy helyet adjon Marty-
nak. Üdvözlük egymást.*

Húszéves fiú: Volt egy spiném,
állandóan ostromolt, hogy vegyem el.
Alkkor jól megnéztem a pofáját és
azt kérdeztem magamtól: „Kilbirom-e,
hogy egész életemben ezt a pofát
nézzem?”

Kritikus: Hallod-e Marty, olvastad
Mickey Spillane-től azt a könyvet: Én
vagyok a bíró?

Marty: Nem.

Angie: Figyelj csak Marty, tudok es-
tére egy bomba helyet. Ez itt azt
mondja, hogy az este lenn járt egy
mulatóhelyen és...

Marty: Nincs kedvem mulatóhelyre,
Angie. Azt hiszem, moziba megyek
azzal a lánnyal.

Angie: Bizisten úgy látszik, jól szó-
rakoztál az este. Úgy látszik, jól jár
a szája. Lehet vagy ötven esztendő.

Kritikus: Azt hiszem, minden vala-
mirevaló pacáknak húsz évvel fiatal-
abb lányt kell elvenni, hogy ha
negyvenéves lesz, felesége még jó-
képű tyúk legyen.

Húszéves fiú: Ez azt jelenti, hogy
akkor kell elvenni, amikor még csak
egy esztendő.

Kritikus: Lám, ez még sohasem ju-
tott az eszembe.

Marty: Nekem nem volt csunya.

Angie: Biztos egész éjszaka félho-
mályban tartott.

Kritikus: Csak nem akarsz ilyen
vén tyúkokkal császárkálni? Elveszted
a jó híredet.

Angie: Gyere Marty, menjünk le a
mulatóba.

Marty: Megígértem annak a vénség-
nek, hogy ma felhívom.

Angie: Hagyd a fenébe.

*Marty bizonytalan tekintettel Angiere
néz.*

Marty: Neked egy csöppet sem tet-
szett?

Angie: Egy csöppet sem. Egyáltalán
nem tetszett.

*Marty lesüti szemét és az ötcentest
nézi, amit addig idegesen fongatott uj-
jai között, majd hirtelen kabátzsebébe
dugja. Lehajtja fejét és gondolataiba
merülve a padlót nézegeti. Körülötte
mora.*

Kritikus: Mit adnak a Fordham
Roadban? Azt hiszem, hogy a Para-
dicsomban jó film megy.

Angie: Gyerünk a Negyvenkettedik
utcaiba. Majd csak kipecáulunk vala-
mit.

Kritikus: Sohasem bocsátom meg
La Guardiának, hogy New Yorkból
kifüstölte a burleszket.

Húszéves fiú: Odaát Union City-
ben van burleszk. Gyerünk Union
Citybe.

Angie: Nem. Vasárnaponként ott
minden zsúfolt.

Kritikus: Alkkor hát hova megyünk
este, Angie?

Angie: Nem tudom. Te mit gondolsz?

Kritikus: Magam sem tudom. (A
húszéves fiú felé fordul): Hát te mit
gondolsz?

A húszéves fiú vállat von.

*Marty váratlanul öklével az asztalra
csap. A többiek meglepődve fordulnak
feléje. Marty feláll.*

Marty: „Akkor mit csinálunk este?”
„Én nem tudom, te mit gondolsz?
Burleszk! Paradicsom! Nyomorúságos
dolog. Nyomorúságos és ostoba! Hülye
vagyok én vagy mi? Találtam valami
jót! Mit is lógok még itt veletek?!”

*Szinte kiabál, mindenkinek figyelmét
magára vonja. Késsé megszegeyenülten
a telefonfülke felé indul, megáll az aj-
taja előtt, hogy megkeresse zsebében
az aprópénzt. Angie hirtelen feláll és
Marty után bámul.*

Angie (*Marty kitörésétől kissé megremülve*): Mi van veled?

Marty (*hall, határozott hangon*): Neked ő nem tetszik. Anyámnak sem tetszik. Ő vén, én kicsi vagyok, kövér, csúnya. Én csak annyit tudok, hogy az este jól éreztem magam és ma este is jól érzem majd magam. Ha továbbra is jól érezzük magunkat együtt, akkor elébe térdelék és megkérem, hogy legyen a feleségem. Ha mulatságot rendezünk Szilveszter

estén, ezuttal nekem is lesz társaságom. Neked ő nem tetszik. Ez baj (*Bemelegít a telefonfülkébe, leül és mosolyogva Angie felé fordul*) Hát te mikor nősülsz, Angie? Már harmincnégy is elmúltál. Minden öcséd megházasodott már. Szégyellheted magad.

Jót nevet a tréfán, bedobja a pénzt a telefonkészülékbe és határozott mozdulattal tárcsázni kezd.

Kollin József fordítása

A film két főszereplője: Ernest Borgnine (e szerepéért Oscar-díjat kapott) és Betsy Blair